

7/20/2019

داکتر عبدالرحمن زمانی

قضاوت و محبوبیت عین الدوله شهزاده امان الله خان

(از لابلای آرشیف اسناد محرمانه هند بریتانوی به تقریب صدمین سالگرد استرداد استقلال کشور)

انگلیس ها در دوران سلطنت امیر حبیب الله خان ضمن نظارت نزدیک بر اوضاع و احوال افغانستان، حرکات و فعالیت های عین الدوله [شهزاده امان الله خان] را که شخص فعال و سخت عاشق کشور، استقلال و مردمش بود، نیز از نزدیک تحت نظارت و مراقبت قرار داشتند. درین جا چند گزارش سیاسی استخباراتی حافظ سیف الله خان، نماینده مسلمان هند بریتانوی به دربار امیر کابل را ذکر میکنیم که از اخلاق نیکو و محبوبیت شهزاده جوان در قلوب مردمش حکایت میکند.

نماینده انگلیس در فقره دوم آخرین گزارش خود، قبل از کشته شدن امیر حبیب الله خان در کله گوش لغمان، نوشت که «عین الدوله [امان الله خان] با توجه به عدالت دقیق و دسترس بودنش، در رابطه با صلاحیت های امور اداری پایتخت، در رأس تمام خانواده سلطنتی قرار داده شده است. من شنیده ام وی روزانه با دایر نمودن یک دربار بسیار ساده، تصامیم عادلانه گرفته و دربارش بدون تشریفات و مانعاً بر روی همه باز میباشد. وی با علاقه و دقت کامل به شکایات دولت‌مندان و فقرا یکسان رسیدگی نموده و از هیچ نوع رجحانی کار نمیگیرد. یکسان در دسترس هر فرد و تمام رعایا قرار دارد، و ازین رو در بین قلوب مردم جا داشته و دارای محبوبیت زیاد میباشد. روش و رفتار وی با طرز برخورد پدرش امیر [حبیب الله خان]، کسی که خود را در دسترس فقرا قرار نمیدهد و فکر میکنند خیلی بد است، کاملاً متفاوت میباشد» (۱). حافظ سیف الله خان در اخیر راپورش علاوه میکند که اعلیحضرت امیر حبیب الله خان ساعت سه شب ۲۰ فبروری در کله گوش لغمان به ضرب گلوله کشته شد که راپور مفصل کشته شدن امیر و انتخاب امیر جدید در راپور جداگانه تقدیم میشود.

اخلاق نیکو و محبوبیت در قلوب مردم یکی از عوامل مهم پیروزی امان الله خان بر مدعیان دیگر تاج و تخت، مانند کاکایش سردار نصرالله خان و برادرش سردار عنایت الله خان نیز بود. این پیروزی بنا بر دلایل متعددی مشکل بنظر میرسید چون وی نه ولیعهد و وارث تاج و تخت بود، نه مثل نصرالله خان و عنایت الله خان در دربار نفوذ داشت، و نه هم در تقرر مامورین عالی‌رتبه ملکی و عسکری نقشی (۲).

در رابطه با استحقاق جانشینی امیر حبیب الله خان قابل یادآوریست که مطابق به رسم و رواج، معین السلطنه عنایت الله خان بحدیث بزرگترین پسر-امیر، بعد از پدر اولین جانشین شناخته میشد. نائب السلطنه نصرالله خان توقع داشت مطابق وصیت امیر عبدالرحمن خان و موافقت امیر حبیب الله خان جانشین برادرش شود و به تعقیب شنیدن خبر کشته شدن امیر در حالی که خارج خیمه امیر نشسته، و معین السلطنه را تسلی میداد گفته بود "وقت آنست که شما طوری با من پیش آئید که من هنگام فوت ضیا الملت والدین با پدر شما پیش آمدم و صمیمانه خدمت نمودم. عین الدوله امان الله خان بعد از دومین برادر بزرگش، عضو الدوله حیات الله خان در ردیف چهارم قرار داشت.

به گفته زنده یاد غلام محمد غبار "شهزاده امان الله خان، مادامیکه در فصول زمستان که امیر غالباً به شهر جلال آباد مصروف عیاشی می بود، بصورت نوبتی نیابت سلطنت را بعهده میگرفت، [و] سعی میکرد با بذل و بخشایش و توجه بحال عارضین، فقرا و حاجتمندان و عساکرو مامورین، دلها را شاد نماید. وقتی هم که امیر در زمستان سال ۱۹۱۹ م در محل "کله گوش" لغمان به قتل رسید، شهزاده امان الله خان نیابت سلطنت را بعهده داشت و به حمایت و درایت علیا حضرت [ملکه]، اعضای جنبش مشروطیت (بخش های داخل و خارج دربار)، عساکر و اهالی کابل از موقعیت

د پانو شمیره: له 1 تر 2

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاري ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

پاڼونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پاڼوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليزلو مخکې په څير و لولئ

خویش استفاده نموده اعلان پادشاهی نمود و با این اقدام، سایر رقبا و مدعیان سلطنت را در برابر عمل انجام شده قرار داد" (۳).

بنا بر یک گزارش دیگر نماینده انگلیس در کابل «امان الله خان برای اینکه مورد توجه اشخاص مهم و با نفوذی که از ولایات به کابل می آمدند، قرار گیرد، وظیفه خود میدانست به مشکلات آنها رسیدگی کند. اگر هدف سفر به کابل ملاقات با خود امان الله خان بود، او شخصاً با آنها میدید، و قبل از آنکه به خانه هایشان بازگردند، برایشان تحایف گرانبها را تقدیم میکرد. امان الله خان در مدت کمی توانست دوستی رهبران مهم مذهبی مانند حضرت شوربازار^۱، شاه صاحب قلعه قاضی و همچنان رهبران قومی مثل میر زمان خان کنری را کمای کند. راپور علاوه میکند که اگر اتفاق می افتاد که شخص مهمی دچار مشکلات و بندی شود، امان الله خان فوراً برای آزادی اش دست بکار میشد. اگر قضیه بیرون از صلاحیت اداری او میبود و مربوط به حبیب الله خان یا نصرالله خان میشد، در آنصورت امان الله خان در خفا به نمایندگی از شخص مذکور پول مصرف کرده، با او در تماس مانده و با همدردی و مهربانی باعث دلخوشی اش میشد... امان الله خان در صورت مریضی- اشخاص مهم از آنها عیادت نموده، و اگر میمردند، در مراسم فاتحه شان شرکت میورزید. ازین طریق شخصیت امان الله خان تبارز یافته و در افکار مردم چنان تاثیری گذاشت که همه او را دوست حقیقی شان میدانستند» (۴).

داستان آشنایی شهزاده امان الله خان (عین الدوله) و غازی میر زمان خان کنری، که بعداً با گذشت زمان و آزمون های متعدد به دوستی عمیق تبدیل شده و تا آخر عمر ادامه داشت، یک مثال خوب این نوع طرز برخورد امان الله خان بوده میتواند (برای معلومات بیشتر درین زمینه به کتاب مرور کوتاهی بر زندگی و مبارزات غازی میر زمان خان کنری ص ۷۷ مراجعه شود).

حافظ سیف الله خان وکیل انگلیس ها در کابل راجع به محبوبیت امان الله خان در یک راپور دیگرش نوشته است که «امیر جدید [غازی امان الله خان] شب و روز در دربار مصروف رسیدگی به شکایات تمام کسانیست که مراجعه میکنند. گفته میشود که او بدون کدام امتیاز و توجه خاص آماده و در دسترس تمام مردم است، که فقدان این خصوصیت والای هردل عزیز بودن به همه طبقات بالا و پائین رعیت، در دوران سلطنت پدرش کاملاً کمبود بود. مردم این امیر جدید را چنان تمجید میکنند که (یا به ابتکار خودشان و یا به درخواست حلقات ذینفع) مدعی شده اند که امان الله خان حتی مطابق به شریعت (قوانین) اسلامی نیز وارث برحق تاج و تخت شناخته میشود» (۵).

(پایان)

منابع :

۱. اسناد محرمانه آرشیف هند بریتانوی، فقره دوم راپور محافظ سیف الله خان، خان بهادر، نماینده انگلیس در کابل، مؤرخ ۲۲ فبروری ۱۹۱۹ از جلال آباد. (L/P&S/10/202)
۲. زمانی، عبدالرحمن. بازنگری دوره امانی و توطئه های انگلیس (۲۰۱۳) ص ۳۶.
۳. غبار، میر غلام محمد. افغانستان در مسیر تاریخ (۱۳۶۶) ص ۷۴۱.
۴. راپور محرمانه شماره ۲۸۹/۲، شعبه سیاسی و امنیت استخبارات انگلیس در ارشیف اسناد هند بریتانوی. همچنان Olesen, Asta (1995)، ص ۱۶۷، فقره ششم راپور برای دو هفته اول اپریل ۱۹۱۹.
۵. اسناد محرمانه آرشیف هند بریتانوی، Oriental and India Office Collections, L/P&S/10/203

۱. حضرت فضل محمد مجددی ملقب به شمس المشایخ رهبر خانواده پر نفوذ روحانی شوربازار تا به آخر حیاتش از غازی امان الله خان حمایت نمود، درحالی که بعداً برادران شان حضرت فضل عمر مجددی ملقب به نورالمشایخ (شیرآغا) و حضرت محمد صادق مجددی مشهور به آقای گل به مخالفین سرسخت امان الله خان تبدیل شده در سقوط دولت امانی نقش بارزی داشتند.

د پانو شمیره: له 2 تر 2

افغان جرمن آنلین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلینکی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ